

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov **1/ Ľ. B.**, bývajúcej v B., **2/ RNDr. A. B., CSc.**, bývajúceho v I., **3/ A. M.**, bývajúcej v A., **4/ I. B.**, bývajúceho v B., **5/ A. M.**, bývajúcej v P., **6/ M. M.**, bývajúceho v P.P., **7/ B. M.**, bývajúceho v P., **8/ R. M.**, bývajúceho v P., **9/ I. M.**, bývajúceho v P., **10/ Ing. B. Š.**, bývajúceho v T., **11/ PhDr. D. S.**, bývajúcej v N. a **12/ MUDr. S. Š. Š.**, bývajúceho v U., prechodne v Č., žalobcovia 1/ až 11/ zastúpení JUDr. R. H., advokátom so sídlom v B., a žalobca 12/ zastúpený JUDr. M. C., advokátkou so sídlom v N., proti žalovanému **H.**, so sídlom v B., **o určenie vlastníctva**, vedenej na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 16 C 99/2003, o dovolaní žalobcov proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave zo 14. mája 2009 sp. zn. 8 Co 189/2007 rozhodol

t a k t o :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo 14. mája 2009 sp. zn. 8 Co 189/2007 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Žalobou podanou na Okresnom súde Bratislava I 7.5.2003 sa žalobkyňa 1/ (pôvodne označená ako žalobkyňa 2/) a právna predchodkyňa žalobcov 2/ až 4/ A. B. (ako pôvodná žalobkyňa 1/) domáhali voči pôvodnému žalovanému B.B.M. určenia neplatnosti darovacej zmluvy uzavretej v roku X. ich právnymi predchodcami A. J. (predtým M.), rod. K., G. K. a J. K. ako darcami a Československým štátom ako obdarovaným, týkajúcej sa okrem pozemkov aj nehnuteľnosti - stavby súpisného čísla X., zapísanej v katastri nehnuteľností pre kat. úz. B.B. na liste vlastníctva č. X. a postavenej na pozemku parcela č. X. - zastavaná plocha vo výmere X. m², zapísanému v katastri nehnuteľností pre kat. úz. B.B. na liste vlastníctva č.

X.. Zároveň sa domáhali určenia, že označená nehnuteľnosť (stavba) patrí do dedičstva po A. J., G. K. a J. K., a to u každého v rozsahu jednej tretiny.

V žalobe uviedli, že v konaní vedenom na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 15 C 70/92 sa spolu s M., B., R. a I. M. podľa § 5 ods. 4 zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách (ďalej len „zákon č. 87/1991 Zb.“) domáhali vydania nehnuteľností zapísaných v katastri nehnuteľností pre kat. úz. B.B. na liste vlastníctva č. X. ako pozemok parcela č. X. - ostatná plocha vo výmere X. m² a parcela č. X. - zastavaná plocha vo výmere X. m² a ako stavba domu súpisného čísla X. postavená na pozemku parcela č. X.. Rozsudkom Krajského súdu v Bratislave zo 16. januára 2001 sp. zn. 15 Co 262/2000, ktorým bol zmenený žalobu zamietajúci rozsudok Okresného súdu Bratislava I z 9. septembra 1997 č. k. 15 C 70/92-134, bolo ich žalobe vyhovené tak, že žalovanej B.B.M. bola uložená povinnosť vydať im v príslušných podieloch do vlastníctva nehnuteľnosti zapísané v katastri nehnuteľností pre kat. úz. B.B. na liste vlastníctva č. X. ako parcela č. X. - ostatná plocha vo výmere X. m² a parcela č. X. - zastavaná plocha vo výmere X. m². Hoci podľa odôvodnenia rozsudku bola žaloba dôvodná v celom rozsahu, krajský súd opomenul rozhodnúť aj o vydaní nehnuteľnosti - stavby, t.j. domu súpisného čísla X., postaveného na parcele č. X.. Ich návrh na opravu rozsudku uznesením z 30. decembra 2002 sp. zn. 15 Co 262/2000 zamietol s tým, že v časti predmetu konania, o ktorej nebolo rozhodnuté, bude potrebné vec znovu prejednať na základe nového návrhu. Preto sú nútení domáhať sa nového rozhodnutia vo forme požadovaných určení, ktorým ak by bolo vyhovené, tak by získali vlastníctvo k predmetnej stavbe (domu) dedením. V súvislosti s tým uviedli, že v reštitučnom konaní bolo ustálené, že ich právni predchodcovia uzavreli darovaciu zmluvu v tiesni za nápadne nevýhodných podmienok, preto podľa § 37 vtedy platného Občianskeho zákonníka (zákona č. 141/1950 Zb.) bola táto zmluva neplatná a vlastníctvo pôvodných vlastníkov zostalo zachované.

V priebehu konania pôvodná žalobkyňa A. B. dňa X. zomrela, preto súd pokračoval v konaní s jej dedičmi - žalobcami 2/ až 4/ a zároveň na návrh žalobcov uznesením z 8. apríla 2005 č. k. 16 C 99/2003-61 pripustil, aby do konania na strane žalovanej pristúpilo H., so sídlom v B., a to ako žalovaný 2/. Na ďalší návrh žalobcov 1/ až 4/ Okresný súd Bratislava I uznesením z 13. apríla 2006 č. k. 16 C 99/2003-107 pripustil, aby do konania na strane žalobcov pristúpili A. M., M. M., B. M., R. M., I. M., Ing. B. Š., PhDr. D. S. a Z. Š. ako žalobcovia 5/ až 12/. Súčasne pripustil zmenu žaloby tak, že žalobcovia sa ňou domáhajú určenia podielového spoluvlastníctva v príslušných spoluvlastníckych podieloch k

nehnutelnosti - stavbe súpisného čísla X., zapísanej v katastri nehnuteľností pre kat. úz. B.B. na liste vlastníctva č. X. a postavenej na pozemku parcela X., zapísanému na liste vlastníctva č. X.. Napokon uznesením z 26. októbra 2006 sp. zn. 16 C 99/2003-125 konanie voči B.B.M. ako pôvodne žalovanej 1/ zastavil a to z dôvodu späťvzatia žaloby voči tomuto subjektu.

Po vydaní vyššie uvedených procesných rozhodnutí a vykonaní dokazovania Okresný súd Bratislava I rozsudkom z 18. januára 2007 č. k. 16 C 99/2003-149 rozhodol o žalobe tak, že jej v plnom rozsahu vyhovel, t.j. určil v príslušných podieloch podielové spoluvlastníctvo žalobcov 1/ až 11/ a Z. Š. ako žalobkyne 12/ (žalobcov nesprávne označil poradovým číslom 2/ až 13/) k označenej stavbe a uložil žalovanému povinnosť zaplatiť im náhradu trov konania. Opodstatnenosť žaloby vyvodil z právneho záveru, že právní predchodcovia žalobcov darovali predmetnú nehnuteľnosť štátu neplatne, pretože darovacie vyhlásenie urobili v tiesni za nápadne nevýhodných podmienok. V dôsledku toho nestratili vlastnícke právo a žalobcovia ho po nich nadobudli dedením. V odôvodnení rozsudku tiež uviedol, že dôvodom žaloby bola skutočnosť, že v reštitučnom konaní, predmetom ktorého bolo aj vydanie tejto nehnuteľnosti, a v ktorom bolo reštitučnému návrhu vyhovené, súd opomenul pri špecifikácii jednotlivých vydávaných nehnuteľností uviesť pri parcele č. X. aj text „stavba súp. č. X.“.

Proti uvedenému rozsudku okresného súdu podal odvolanie žalovaný. V priebehu odvolacieho konania žalobcovia 1/ až 11/ oznámili súdu, že Z. Š. (pôvodná žalobkyňa 12/) dňa X. zomrela, a keďže predmetom konania je majetkové právo, budú v konaní pokračovať jej dedičia, ktorými sú žalobcovia 10// a 11/. Zároveň navrhli úpravu petitu žaloby tak, že pokiaľ ide o spoluvlastnícky podiel Z. Š., tento patrí do dedičstva po nej.

Krajský súd v Bratislave ako súd odvolací na odvolacom pojednávaní najprv pripustil navrhnutú zmenu petitu žaloby (pokiaľ ide o podiel Z. Š.) a rozsudkom zo 14. mája 2009 sp. zn. 8 Co 189/2007 rozsudok súdu prvého stupňa v časti týkajúcej sa pôvodnej žalobkyne 12/ Z. Š. zrušil a konanie zastavil a vo zvyšnej vyhovujúcej časti ho zmenil tak, že žalobu zamietol. Zároveň rozhodol o povinnosti žalobcov 1/ až 11/ zaplatiť žalovanému náhradu trov prvostupňového a odvolacieho konania. Zamietnutie žaloby odôvodnil tým, že žalobou o určenie vlastníckeho práva nemožno obchádzať zmysel a účel reštitučného zákonodarstva, a že naliehavý právny záujem na určovacej žalobe nie je daný, ak právne vzťahy mali byť dotknuté pred desiatkami rokov. V takýchto prípadoch určovacia žaloba nie je nástrojom

nastolenia právnej istoty, ale smeruje k jej narušeniu. V predmetnej veci to potom znamená, že ak by požadovanému určeniu bolo vyhovené, došlo by k obchádzaniu zmyslu a účelu reštitučného zákona (zákona č. 87/1991 Zb.), keďže žalobcovia v reštitučnom konaní neboli úspešní len v dôsledku svojej nepozornosti vo vzťahu k domovej nehnuteľnosti. Neúspech v konaní o navrátenie odňatého majetku nezakladá právo opakovane sa domáhať rovnakého práva v novom konaní. Okrem toho určovacou žalobou nemožno obchádzať dedičské konanie, preto predmetom určovacej žaloby mohlo byť len určenie, že právni predchodcovia žalobcov boli ku dňu smrti podielovými spoluvlastníkmi označenej nehnuteľnosti.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podali dovolanie žalobcovia 1/ až 11/. Žiadali, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu vo výroku o zamietnutí žaloby zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Dovolanie odôvodnili nesprávnym právnym posúdením veci odvolacím súdom. Poukazovali na to, že určovacou žalobou neobchádzali ani v najmenšom reštitučné predpisy, ale postupovali podľa nich, že nie v dôsledku ich nepozornosti, ale v dôsledku evidentného porušenia zákona zo strany súdu v reštitučnom konaní nebolo vo výroku rozsudku rozhodnuté aj o vydaní stavby. Namietali, že mali naliehavý právny záujem na požadovanom určení, pretože ako vlastník spornej nehnuteľnosti je v katastri nehnuteľností vedený žalovaný. Uviedli tiež, že ide o neobvyklý prípad poškodenia ich práv z viny iného štátneho orgánu a že odvolací súd neprihliadol na špecifiká tohto sporu.

Žalovaný sa k podanému dovolaniu písomne nevyjadril.

V priebehu dovolacieho konania písomným podaním z 23.12.2009 MUDr. S. Š. B. oznámil, že je popri žalobcoch 10/ a 11/ tiež dedičom pôvodnej žalobkyne 12/ Z. Š., a že z tohto dôvodu vstupuje do konania.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie bolo podané proti právoplatnému rozsudku odvolacieho súdu oprávnenými osobami (účastníkmi konania, pričom za účastníka konania treba považovať aj žalobcu 13/ ako ďalšieho dediča po zomrelej Z. Š., a vzhľadom na nerozlučné spoločenstvo dedičov menovanej v konaní treba dovolanie žalobcov 10/ a 11/ považovať aj za dovolanie žalobcu 13/) v zákonnej lehote (§ 240 ods. 1 O.s.p.) a že ide o rozsudok, proti ktorému je prípustné

(§ 238 ods. 1 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.), preskúmal rozsudok odvolacieho súdu a dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné.

V zmysle ustanovenia § 241 ods. 2 O.s.p. možno dovolanie odôvodniť len niektorým alebo niektorými z dôvodov taxatívne v ňom určených. Z obsahu dovolania v predmetnej veci vyplýva, že dovolatelia uplatnili dovolací dôvod podľa § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p., t. j. že rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Nesprávnym právnom posúdením veci je omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav, ku ktorému môže dôjsť buď použitím iného právneho predpisu, než ktorý mal byť správne použitý, alebo síce aplikáciou správneho právneho predpisu, ale jeho nesprávnym výkladom, alebo nesprávnou aplikáciou správneho právneho predpisu na zistený skutkový stav.

V prejednávannej veci bolo zo skutkového hľadiska zistené, že v reštitučnom konaní vedenom na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 15 C 70/92 rozsudkom Krajského súdu v Bratislave zo 16. januára 2001 sp. zn. 15 Co 262/2000, ktorý nadobudol právoplatnosť 16. marca 2001, bola žalovanej v tomto konaní, t.j. B.B.M., uložená povinnosť vydať žalobcom 1/, 6/, 7/, 8/, 9/ a právnej predchodkyňi žalobcov 2/, 3/ a 4/ A. B. do vlastníctva v príslušných podieloch nehnuteľnosti, zapísané v katastri nehnuteľností pre kat. úz. B.B. na liste vlastníctva č. X. ako parcela č. X. - ostatná plocha vo výmere X. m² a parcela č. X. - zastavaná plocha vo výmere X. m². V odôvodnení tohto rozsudku bolo výslovne uvedené, že predmetom reštitučného nároku uplatneného podľa § 5 ods. 4 zákona č. 87/1991 Zb. bolo vydanie pozemkov parcela č. X. a parcela č. X. a tiež vydanie stavby - obytného domu súpisné číslo X., postavenej na pozemku parcela č. X., a že žalobný nárok bol dôvodný, žalobe bolo vyhovené a žalobcovia (osoby, ktoré boli žalobcami v reštitučnom konaní) boli úspešní. Ďalej bolo zistené, že uznesením Krajského súdu v Bratislave z 30. decembra 2002 sp. zn. 15 Co 262/2000 bol zamietnutý návrh žalobcov 1/, 6/, 7/, 8/ a 9/ a A. B. na opravu výroku uvedeného rozsudku krajského súdu tak, aby v ňom bola uvedená aj stavba súpisné číslo X.. V tomto uznesení krajský súd uviedol, že vec je potrebné znovu prejednať na základe nového návrhu, ktorý však bližšie nijako nekonkretizoval. Na základe označeného rozsudku krajského súdu bolo v katastri nehnuteľností zapísané v prospech žalobcov 1/, 6/, 7/, 8/ a 9/ a A. B. len vlastnícke právo k pozemkom, nie však aj vlastnícke právo k stavbe. Vlastnícke právo k stavbe zostalo zapísané v prospech žalovaného.

Vychádzajúc z takto zisteného skutkového stavu bolo podľa názoru dovolacieho súdu pre posúdenie určovacej žaloby rozhodujúce, že dôvodom jej podania bolo odstránenie stavu právnej neistoty, ktorý nastal v dôsledku nepresného, resp. neúplného výroku rozsudku Krajského súdu v Bratislave vydaného v reštitučnej veci.

Občiansky súdny poriadok upravuje postup súdu a účastníkov v občianskom súdnom konaní tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov, ako aj výchova na zachovávanie zákonov, na čestné plnenie povinností a na úctu k právam iných osôb (§ 1 O.s.p.).

Rozsudkom sa má rozhodnúť o celej prejednávanej veci (§ 152 ods. 2 veta prvá O.s.p.).

V zmysle § 157 ods. 1 a 2 O.s.p. sa v písomnom vyhotovení rozsudku uvedie okrem iného aj znenie výroku a odôvodnenie, pričom v odôvodnení sa uvedie, čoho sa žalobca domáhal a ako súd vec právne posúdil. Odôvodnenie rozsudku musí byť presvedčivé, teda musí byť z neho predovšetkým zrejmé, či súd rozhodol o celej veci a prečo rozhodol tak ako rozhodol.

Zásada spravodlivej ochrany práv vyplývajúca z citovaného ustanovenia § 1 O.s.p. vyžaduje, aby občianske súdne konanie ako celok bolo spravodlivé. Spravodlivosť musí byť vždy prítomná v procese, ktorým sudca interpretuje a aplikuje právo, ako hodnotový činiteľ spoločný všetkým demokratickým právnym poriadkom. Pri zisťovaní a formulovaní odpovede súdu, čo je konkrétnym právom v prejednávanej veci, musí byť tento hodnotový činiteľ rešpektovaný v maximálnej miere. Pre nachádzanie práva je nevyhnutné vychádzať z individuálnych okolností každého jednotlivého prípadu. Mnohé prípady a ich špecifické okolnosti môžu byť značne komplikované a netypické, to však nezabavuje súd povinnosti urobiť všetko pre spravodlivé riešenie, aj keď sa to môže zdať zložité.

So zreteľom na skutočnosť, že nepresný, resp. neúplný výrok rozsudku v reštitučnej veci nebol opravený z dôvodu viazanosti súdu vyhláseným výrokom, a že opakované uplatnenie reštitučného nároku vzhľadom na prekluzívnu lehotu vyplývajúcu z § 5 ods. 4 zákona č. 87/1991 Zb. (pozri z hľadiska komparatívneho výkladu nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. IV. ÚS 81/97 z 26.10.1998 publikovaný v Zbierke nálezov

a uznesení Ústavného súdu Českej republiky zväzok 12, pod č. 62 str. 493) neprichádzalo do úvahy, bolo potrebné interpretovať ustanovenia §§ 152 ods. 2 veta prvá a 157 ods. 1 a 2 O.s.p. takým spôsobom, aby bolo naplnené legitímne očakávanie úspešného účastníka v reštitučnej veci na rešpektovaní konštitutívnych účinkov právoplatného rozsudku o prinavrátení vlastníctva k veciam, ktoré boli nepochybne predmetom reštitučného konania. Keďže výrok rozsudku musí byť odôvodnený a to ako pri vyhlásení rozsudku, tak aj v jeho písomnom vyhotovení, možno prípadné nejasnosti a nepresnosti výroku preklenúť jeho posudzovaním v spojitosti s inak nepochybnými dôvodmi rozsudku. V prejednávanej veci táto interpretácia znamená, že ak podľa odôvodnenia rozsudku Krajského súdu v Bratislave zo 16. januára 2001 sp. zn. 15 Co 262/2000 bolo predmetom uplatneného reštitučného nároku nielen vydanie pozemkov, ale aj vydanie stavby, a žaloba bola ako celok dôvodná a účastníci na žalujúcej strane boli v tomto konaní v plnom rozsahu úspešní (o tejto skutočnosti nemohol mať pochybnosti žiaden z účastníkov, teda ani žalovaný), treba mať za to, že výrokom tohto rozsudku bolo žalobcom 1/, 6/, 7/, 8/ a 9/ a právnej predchodkyňi žalobcov 2/, 3/ a 4/ A. B. prinavrátené nielen vlastnícke právo k pozemkom parcela č. X. a X., ale aj vlastnícke právo k stavbe súpisného čísla X., postavenej na pozemku parcela č. X. Vlastnícke právo týchto osôb treba preto odvodzovať od tejto právnej skutočnosti (t.j. od konštitutívnych účinkov právoplatného rozsudku v reštitučnej veci) a nie od vlastníckeho práva pôvodných vlastníkov.

V dôsledku uvedeného právny názor odvolacieho súdu o nedostatku naliehavého právneho záujmu na určovacej žalobe pre obchádzanie reštitučných predpisov a z dôvodu, že ňou majú byť dotknuté právne vzťahy hlboko do minulosti, nebol správny. Určovacia žaloba nebola v rozpore so zmyslom a účelom zákona č. 87/1991 Zb., pretože reštitučný nárok bol riadne uplatnený a bol aj priznaný, a netýkala sa právnych vzťahov, ktoré mali byť dotknuté pred desiatkami rokov, ale bola reakciou na právnu neistotu vyvolanú nepresným, resp. neúplným výrokom rozsudku súdu v reštitučnej veci. V konkrétnych okolnostiach bola práve takáto žaloba účinným prostriedkom na odstránenie stavu právnej neistoty vyvolanej týmto rozsudkom a na dosiahnutie zápisu vlastníckeho práva v katastri nehnuteľností v súlade so skutočnosťou. Dovolací súd preto rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b ods. 1 a 2 O.s.p.). Odvolací rozsudok zrušil v celom rozsahu, teda aj vo výroku o zrušení rozsudku súdu prvého stupňa a zastavení konania voči pôvodnej žalobkyňi 12/ Z. Š.. Tento výrok bol totiž zmätočný, keď odvolací súd na jednej strane po smrti tejto žalobkyne pokračoval v konaní so žalobcami 10/ a 11/ ako s jej dedičmi a pripustil zmenu žaloby tak, že do dedičstva po nej patrí spoluvlastnícky podiel k spornej nehnuteľnosti,

a na druhej strane konanie vo vzťahu k nej zastavil. Pretože predmetom konania bolo určenie majetkového práva, malo byť v konaní pokračované s dedičmi menovanej, medzi ktorých patrí aj žalobca 13/.

Dovolací súd považuje za potrebné poznamenať, že právoplatným rozsudkom v reštitučnej veci bolo prinavrátené vlastníctvo k stavbe (obytnému domu) súp. č. X. žalobcom 1/, 6/, 7/, 8/ a 9/ a právnej predchodkyňi žalobcov 2/, 3/ a 4/. Preto určovací žaloba je dôvodná (pokiaľ medzičasom nedošlo k ďalším zmenám vo vlastníctve) len vo vzťahu k týmto žalobcom, pričom žalobcom 2/, 3/ a 4/ ako právnym nástupcom A. B. treba podľa zásady spravodlivej ochrany práv umožniť, aby upresnili petit žaloby tak, aby zodpovedal platnej právnej úprave, ktorá vychádza z princípu úradnej ingerencie pri nadobudnutí dedičstva. Táto ingerencia znamená, že dedičstvo po každom poručiteľovi musí byť súdom prejednané a musí byť o ňom rozhodnuté. I keď dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa, až po skončení dedičského konania sa stane zrejším, kto v skutočnosti dedičstvo nadobudol. V prípade smrti účastníka domáhajúceho sa určenia svojho vlastníckeho, resp. spoluvlastníckeho práva a pokračovaní v konaní s jeho dedičmi, môže byť predmetom konania len určenie, že zomrelý bol v čase smrti vlastníkom, resp. spoluvlastníkom označenej veci.

Vzhľadom na doterajšiu dĺžku celého konania vrátane reštitučného konania ako aj na skutočnosť, že napriek dôvodnosti reštitučného nároku, osoby, ktorým bolo prinavrátené vlastnícke právo, resp. ich právni nástupcovia, nemôžu reálne vykonávať obsah tohto práva, je potrebné v ďalšom konaní rozhodnúť vo veci neodkladne.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 31. januára 2011

JUDr. Rudolf Č i r č, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Bc. Patrícia Špacírová

